

МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ДОСЛІДЖЕННЯ І ОЦІНЮВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

©2026 МАЙСТРЕНКО О. В.

УДК 330.341.1

JEL Classification: C18; D24; L25; O12; Q56

Майстренко О. В.

Методичний інструментарій дослідження і оцінювання конкурентоспроможності суб'єктів господарювання

Статтю присвячено питанням розвитку методичного інструментарію для дослідження й оцінювання конкурентоспроможності суб'єктів господарювання в умовах зеленої трансформації економіки. Актуальність тематики дослідження зумовлена поглибленням екологічних, соціальних та інституційних змін у сучасному економічному середовищі, поширенням принципів сталого розвитку, циркулярної економіки та ESG-орієнтованого управління, що потребує перегляду традиційних підходів до оцінювання конкурентоспроможності підприємств. Сформований переважно в межах економікоцентричної парадигми методичний апарат не забезпечує комплексного відображення новітніх факторів формування конкурентних переваг, що зумовлює необхідність його наукового оновлення. Дослідження має на меті розвинути методичний інструментарій для дослідження й оцінювання конкурентоспроможності суб'єктів господарювання в умовах зеленої трансформації економіки. Для досягнення поставленої мети в статті розглянуто теоретичні засади побудови методичного інструментарію оцінювання конкурентоспроможності, його структуру, функціональне призначення та місце методів дослідження у загальній системі методологічного забезпечення. Досліджено традиційні методичні підходи до оцінювання конкурентоспроможності підприємств, визначено їхні сильні сторони та обмеження в контексті сучасних екологічних і соціально-економічних викликів. Обґрунтовано архітектоніку методичного інструментарію дослідження конкурентоспроможності як багаторівневу систему взаємопов'язаних методологічних підходів, принципів, методів, критеріїв, показників і процедур аналітичної обробки інформації. Виявлено, що ключовими напрямками удосконалення методичного інструментарію є розширення критеріїв вибору методів оцінювання, інтеграція принципів сталого розвитку, а також врахування ресурсної циркулярності, економіко-екологічної ефективності, довгострокової стійкості, соціально-екологічної легітимності та управлінсько-інституційної спроможності підприємств. Практична реалізація запропонованих положень сприятиме підвищенню достовірності оцінювання конкурентних переваг, формуванню обґрунтованих управлінських рішень та зміцненню довгострокової конкурентоспроможності суб'єктів господарювання в умовах структурних, технологічних і регуляторних трансформацій.

Ключові слова: конкурентоспроможність; зелена конкурентоспроможність; конкурентні переваги суб'єктів господарювання; зелена трансформація; сталий розвиток; циркулярна економіка.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2026-2-209-216>

Рис.: 2. Табл.: 1. Бібл.: 20.

Майстренко Ольга Валентинівна – кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри креативного менеджменту та дизайну, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця (просп. Науки, 9а, Харків, 61165, Україна)

E-mail: olga.maistrenko@hneu.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8007-3191>

UDC 330.341.1

JEL Classification: C18; D24; L25; O12; Q56

Maistrenko O. V. The Methodological Tools for Research and Assessment of the Competitiveness of Economic Entities

The article focuses on developing methodological tools for researching and assessing the competitiveness of economic entities under the conditions of a green economic transformation. The relevance of the research topic is driven by deepening ecological, social, and institutional changes in the modern economic environment, the spread of sustainable development principles, circular economy, and ESG-oriented management, which requires a rethink of traditional approaches to assessing enterprise competitiveness. The methodological framework, mostly formed within an economy-centered paradigm, does not fully reflect the latest factors forming competitive advantages, which makes its scientific update necessary. The study aims to develop methodological tools for researching and assessing the competitiveness of economic entities in the context of a green economic transformation. To achieve the set aim, the article examines the theoretical foundations for constructing the methodological tools for assessing competitiveness, its structure, functional purpose, and the place of research methods within the overall system of methodological support. Traditional methodological approaches to assessing the competitiveness of enterprises have been examined, and their strengths and limitations have been identified in the context of contemporary ecological and socioeconomic challenges. The architectonics of the methodological tools for research of competitiveness has been substantiated as a multi-level system of interconnected methodological approaches, principles, methods, criteria, indicators, and procedures for analytical information processing. It was revealed that the key areas for improving the methodological tools include expanding the criteria for selecting assessment methods, integrating sustainable development principles, and considering resource circularity, economic and ecological efficiency, long-term resilience, socio-ecological legitimacy, and managerial and institutional capacity of enterprises. The practical implementation of these proposals will help improve the reliability of assessing competitive advantages, make well-founded managerial decisions, and strengthen the long-term competitiveness of economic entities amid structural, technological, and regulatory transformations.

Keywords: competitiveness; green competitiveness; competitive advantages of economic entities; green transformation; sustainable development; circular economy.

Fig.: 2. Tabl.: 1. Bibl.: 20.

Maistrenko Olga V. – Candidate of Sciences (Engineering), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Creative Management and Design, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (9a Nauky Ave., Kharkiv, 61165, Ukraine)

E-mail: olga.maistrenko@hneu.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8007-3191>

Вступ. Конкурентоспроможність суб'єктів господарювання перестала бути виключно результатом ефективного використання ресурсів або досягнення високих фінансово-економічних показників. Глобальні процеси зеленої трансформації економіки, цифровізації бізнес-процесів, посилення екологічного регулювання, впровадження ESG-підходів та реалізація Цілей сталого розвитку суттєво змінили зміст конкурентних переваг і механізми їх формування. Тепер традиційний методичний інструментарій оцінювання конкурентоспроможності, орієнтований переважно на аналіз економічної результативності діяльності підприємств, дедалі частіше виявляється недостатнім для комплексного відображення їхнього стратегічного потенціалу та здатності до довгострокового розвитку.

Попри значну кількість досліджень, присвячених методам оцінювання конкурентоспроможності, питання адаптації методичного інструментарію до сучасних умов функціонування господарюючих суб'єктів залишаються недостатньо розробленими. Насамперед це стосується інтеграції економічних, екологічних, соціальних та управлінських критеріїв у єдину систему оцінювання, удосконалення критеріїв вибору методів аналізу, а також формування вимог до сучасних методик, здатних забезпечити комплексне дослідження конкурентних переваг у контексті зеленої трансформації економіки. Зазначене зумовлює необхідність розвитку методичного інструментарію для дослідження й оцінювання конкурентоспроможності суб'єктів господарювання на основі поєднання традиційних економічних підходів із сучасними принципами сталого розвитку, циркулярної економіки та ESG-орієнтованого управління, що й визначає актуальність проведеного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика методологічного забезпечення дослідження та оцінювання конкурентоспроможності суб'єктів господарювання широко представлена у працях вітчизняних і зарубіжних науковців. Зокрема, такі вчені як Суханова А. В. [1], Жалдак Г. П., Мамаджанов А. Р. [2], Шарко В. В. [3], Ткаченко А. М. [4], Лупак Р. А. [5], Левицька О. А. [6], Кузьмін О. Є., Мельник О. П. [7], Кузьмін О. Є. [8], Салига К. С. [9], Дмитрієв І. А., Кирчата І. М., Шершенюк О. М. [10], Пожуєв О. В. [11] та Чернишова О. Б. [12] та інші сформували вагомий теоретико-методологічний базис оцінювання конкурентоспроможності підприємств, запропонувавши різноманітні підходи, методи, системи показників та інструменти діагностики конкурентних переваг.

Окремі аспекти методичного забезпечення оцінювання екологічної та соціальної складових конкурентоспроможності висвітлено у працях Андрусяк Н. О. [13], Ха-

річкова С. К., Аверіхіної Т. В. [14], Загорянської Л. О. [15], -а також у працях зарубіжних дослідників, зокрема Комасі Х. та ін. [16], Ванг Ч., Цюй С., Шень Х., Рао Ц. [17], Чинчікайте Р., Мейдуте-Кавалаяускене І. [18], які обґрунтували доцільність використання багатокритеріальних, еколого-економічних і соціально орієнтованих методів аналізу.

Більшість наявних методичних розробок орієнтована переважно на аналіз фінансово-економічних результатів діяльності підприємств і недостатньо враховує екологічні, соціальні та інституційні чинники забезпечення їхньої конкурентоспроможності. Крім того, нами виявлено відсутність комплексного методичного інструментарію, здатного інтегрувати економічні, екологічні, соціальні та управлінські критерії в єдину систему оцінювання конкурентоспроможності суб'єктів господарювання в умовах зеленої трансформації економіки, що й визначає актуальність наукових розвідок в цьому напрямі.

Метою дослідження є розвиток методичного інструментарію для дослідження й оцінювання конкурентоспроможності суб'єктів господарювання в умовах зеленої трансформації економіки.

Викладення основних результатів дослідження. Концептуальна основа дослідження конкурентоспроможності визначає логіку наукового пізнання, критерії відбору інформації та загальні вимоги до побудови системи оцінювання. Раніше ми дійшли висновку, що до принципів дослідження й оцінювання конкурентоспроможності суб'єктів господарювання слід віднести традиційні, що забезпечують оцінку конкурентоспроможності через економічні, ресурсні та процесні показники, а також адаптивні, що максимально орієнтовані на врахування екологічних, соціальних та інноваційних аспектів для реалізації потенціалу зелених трансформацій. Їхня практична реалізація стає можливою лише за наявності відповідного методичного інструментарію, який забезпечує трансформацію теоретичних положень у конкретні процедури аналізу, оцінювання та інтерпретації отриманих результатів.

Саме тому методологічні принципи й методи дослідження перебувають у нерозривному взаємозв'язку: принципи визначають концептуальні засади наукового пошуку, тоді як методи виступають інструментами їх практичного втілення, забезпечуючи об'єктивність, комплексність і достовірність оцінювання конкурентоспроможності суб'єктів господарювання. В умовах зеленої трансформації економіки та поширення концепції сталого розвитку методичний інструментарій також зазнає суттєвої еволюції, оскільки потребує інтеграції економічних, екологічних, соціальних та інноваційних критеріїв у єдину систему аналізу конкурентних переваг.

У науково-методичному вимірі інструментарій дослідження й оцінки конкурентоспроможності суб'єктів господарювання доцільно розглядати як упорядковану систему взаємопов'язаних методичних підходів, методів, показників, індикаторів і процедур аналітичної обробки інформації, спрямовану на комплексне пізнання рівня, структури, чинників та динаміки формування конкурентних переваг.

Площина методичного інструментарію, за своєю архітектурною композицією, є багаторівневою конструкцією, що забезпечує комплексне поєднання положень економічної теорії; методичних підходів до аналізу складних соціально-економічних систем, процесів і явищ; прикладних методів їх дослідження та відповідних показників (рис. 1).

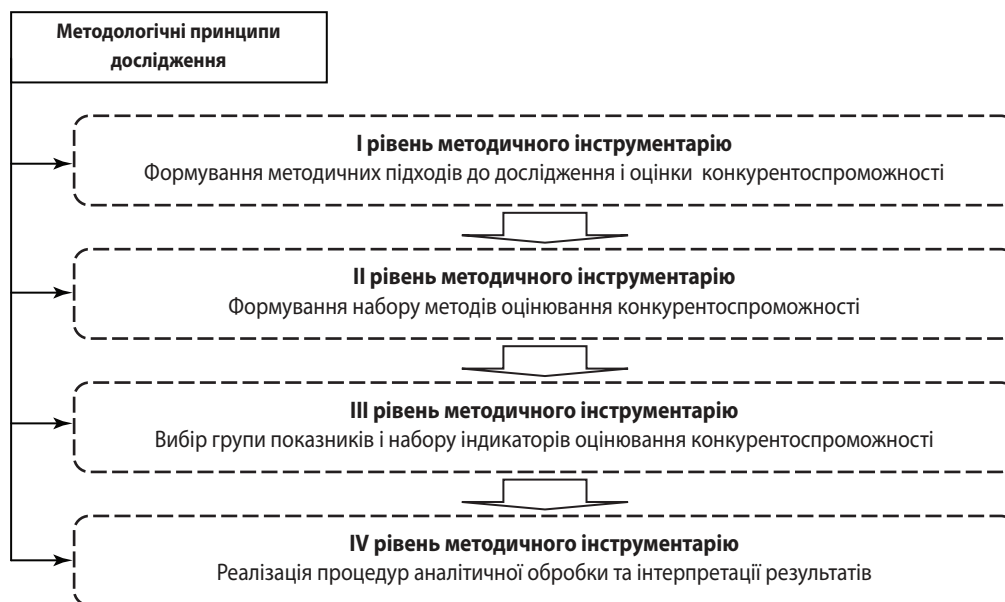

Рис. 1. Загальна архітектура системи методичного інструментарію дослідження і оцінки конкурентоспроможності господарюючих суб'єктів

Джерело: авторська розробка

Методичний інструментарій дослідження й оцінювання конкурентоспроможності суб'єктів господарювання постає цілісною, ієрархічно структурованою системою, яка забезпечує перехід від теоретичного осмислення конкурентних переваг до їх кількісної та якісної оцінки з урахуванням специфіки об'єкта дослідження, цілей аналізу та умов функціонування.

У системі методичного інструментарію дослідження конкурентоспроможності суб'єктів господарювання системоутворювальне місце займають методи її дослідження та оцінювання. Сукупність наукових методів забезпечує практичну реалізацію методологічних підходів і принципів на всіх етапах наукового пізнання. Якщо методологічні підходи та принципи формують концептуальні рамки дослідження й визначають загальну логіку аналізу конкурентоспроможності, то методи є конкретними способами отримання, обробки, інтерпретації та узагальнення емпіричної й аналітичної інформації.

Методи дослідження конкурентоспроможності виконують функцію інструментального зв'язку між теоретичними положеннями та практичними результатами, забезпечуючи можливість кількісної та якісної оцінки конкурентних переваг, виявлення факторів їх формування, а також обґрунтування управлінських рішень щодо підвищення конкурентних позицій суб'єктів господарювання. У такому контексті адекватність, повнота та наукова об-

ґрунтованість обраних методів значною мірою визначають достовірність отриманих результатів дослідження.

Методи дослідження та оцінки рівня конкурентоспроможності суб'єктів господарювання завжди перебували в центрі уваги вчених-економістів, що зумовило існування потужного методичного базису їх сукупності, системності та взаємозв'язку. На цей час у науковій літературі практично сформована система методів оцінки конкурентоспроможності господарюючих суб'єктів на всіх рівнях управління. До найбільш поширених їх груп, сформованих за відповідними критеріальними ознаками, вчені відносять:

- 1) кількісні (економіко-статистичні) та якісні – за ознакою способу проведення досліджень і здійснення аналітичного оцінювання;
- 2) матричні, індексні та графічні – за форматом відображення отриманих результатів досліджень;
- 3) специфічні та універсальні (комплексні) – за метою та рівнем проведення досліджень;
- 4) стратегічні, середньострокові і оперативні – за характером впливу на прийняті управлінські рішення [1–5];
- 5) стратегічні, критеріальні та експертні – за напрямком формування інформаційно-аналітичного базису [6–10];
- 6) логістичні (STEP, GAP, LOTS, SPACE-аналіз) [11];

- 7) залежно від ступеня деталізації специфічних економіко-статистичних методів дослідження – канонічний аналіз, таксономія об'єктів в її класичному та модифікованому варіантах, кластерний та дискримінантний аналіз об'єктів [12].

Більшість із сукупності цих методів науковці розглядають у призмі традиційних методичних контурів конкретних підходів до оцінки рівня конкурентоспроможності та у розрізі відповідних наборів класичних економіко-статистичних індикаторів.

Наявний традиційний методичний апарат оцінювання конкурентоспроможності, сформований переважно в межах неокласичної та ресурсно-результативної парадигми, здебільшого, орієнтований на аналіз фінансово-економічних показників, продуктивності ресурсів, ринкових позицій та ефективності виробничо-збутової діяльності. Такі підходи і методи оцінки, незважаючи на їх універсальний характер і призначення, постають недостатніми в умовах поширення концепції сталого розвитку та реалізації «зелених» трансформацій сучасних економічних процесів. Їх вивчення та систематизація дозволили визначити, що переважна більшість традиційних методів оцінювання конкурентоспроможності підприємств ґрунтується на економосередньому підході, відповідно до якого конкурентні переваги отожднюються з фінансовими результатами, рівнем витрат, рентабельністю, часткою ринку та ефективністю використання ресурсів. За таких умов екологічні та соціальні аспекти діяльності або ігноруються, або розглядаються як другорядні фактори, що не мають самостійного аналітичного значення. Відповідно, це призводить до методичної неспроможності та обмеженості адекватного оцінювання конкурентоспроможності господарюючих суб'єктів, для яких дотримання принципів сталого розвитку є ключовим джерелом створення довгострокових конкурентних переваг.

Серед основних недоліків традиційного методичного інструментарію (методів) дослідження оцінки конкурентоспроможності підприємств були визначені такі:

- сталий статистичний характер оцінювання – зумовлений статичною природою традиційних методів дослідження, що базуються на ретроспективному аналізі показників. Водночас екологічні та соціальні конкурентні переваги формуються у довгостроковій перспективі та характеризуються відкладеним ефектом, який не відображається у короткострокових фінансових результатах;
- обмеженість у відображенні впливу нефінансових і нематеріальних чинників конкурентоспроможності, таких як ділова репутація, довіра стейкхолдерів, брендинг, вартість іміджевого капіталу, екологічний імідж, вартість соціального капіталу тощо;
- орієнтація на внутрішні результати замість зовнішніх ефектів – обмеження або ігнорування кількісного та вартісного ефекту від зменшення екологічного навантаження, наросування соціального й іміджевого капіталу, які визначаються методичними та практичними труднощами їх оцінювання;
- недостатній потенціал адаптивності традиційних методів оцінки до змін регуляторного середовища: вони не враховують динамічних змін екологічного та соціального регулювання, зокрема посилення впливу екологічних стандартів, вимог до нефінансової звітності та ESG-критеріїв. Це обмежує можливість прогнозування конкурентоспроможності підприємств у довгостроковій перспективі та знижує аналітичну цінність отриманих результатів;
- фрагментарність інтеграції принципів сталого розвитку у традиційний методичний апарат, зумовлена нестандартністю нових підходів, методичними труднощами інформаційно-аналітичної підтримки менеджменту та необхідністю кардинальної зміни парадигми управління бізнесом.

Все це зумовлює певну обмеженість традиційних методів оцінювання конкурентоспроможності підприємств, яка проявляється не лише у відсутності окремих екологічних або соціальних показників, а й у невідповідності їх концептуальної основи новій системі цінностей розвитку, орієнтованій на принципи сталого розвитку та «зелених» трансформацій. Відповідно, такі обмеження зумовлюють об'єктивну необхідність удосконалення методичного інструментарію оцінювання конкурентоспроможності суб'єктів господарювання з урахуванням екологічних і соціальних детермінант формування конкурентних переваг. На цей час ця проблема постає у центрі уваги наукової спільноти та супроводжується активними пошуками нових методів і індикаторів оцінки рівня екологічної та соціальної конкурентоспроможності підприємств.

Андрусак Н. О. для дослідження та оцінки екологічної складової конкурентоспроможності пропонує використовувати методи нормування та зважування, метод аналізу ієрархій і метод оцінки еколого-економічних характеристик суб'єкта господарювання. Водночас методологічна площина, яка супроводжується набором певних індикаторів оцінки, залишається досить спірною внаслідок можливості оцінювати наявні природні умови та ресурси й їхню зіставність з іншими об'єктами оцінювання. [13]. Харічков С. К., Аверіхіна Т. В. надають перевагу традиційним кількісним (економіко-статистичним) методам оцінки екологічної конкурентоспроможності підприємств на основі аналізу процесів споживання ресурсів та оцінки їх шкідливого впливу (хімічного, радіаційного, механічного тощо) на навколишнє середовище [14]. Загорянська Л. О. надає перевагу специфічному методу екологічної сертифікації підприємств, як загальному результату оцінки рівня його екологічної конкурентоспроможності [15].

Зарубіжна наука також активно шукає нові методичні підходи й методи в контексті необхідності оцінювання екологічних конкурентних переваг. На даний час у практиці широко використовуються експертні методи, багатокритеріальні методи MARCOS [16], економіко-статистичні і кореляційні методи [17], модельні методи MDK при оцінці соціальної складової сталого конкурентного потенціалу та інші [18], Проте і вітчизняні, і зарубіжні науковці погоджуються, що комплексна методологія оцінки «зеленої» конкурентоспроможності на даний час відсутня, а наявний

методичний інструментарій цих методів не має універсальної основи та істотно відрізняється залежно від об'єкту дослідження та його особливостей.

У формуванні такої нової методології оцінки «зеленої» конкурентоспроможності системоутворювальне місце відводиться критеріям оцінювання. Вони визначають загальну логіку відбору показників, вибір методів аналізу та інтерпретацію отриманих результатів. Від адекватності та повноти критеріїв залежить не лише коректність оцінювання конкурентних позицій, а й можливість відображення реальних стратегічних переваг суб'єктів господарювання в умовах структурних і технологічних змін. За умов зеленої трансформації економіки традиційна система критеріїв втрачає універсальність, що зумовлює необхідність її перегляду та розширення як передумови оновлення методичного інструментарію оцінювання конкурентоспроможності.

Традиційні критерії вибору методів оцінки конкурентоспроможності, орієнтовані переважно на фінансово-економічні результати та короткострокові ринкові переваги, виявляються методологічно обмеженими в умовах

посилення екологічних, соціальних і інституційних вимог до діяльності підприємств. За таких умов конкурентоспроможність набуває багатовимірної та динамічної характеру, що унеможливає її адекватне вимірювання в межах лінійних, статичних і вузькоекономічних методів.

У зв'язку з цим постає об'єктивна необхідність розширення та уточнення критеріїв до вибору методів оцінки конкурентоспроможності, які мають враховувати інтеграцію економічних результатів з екологічною ефективністю, соціальною відповідальністю та здатністю суб'єктів господарювання до довгострокової адаптації в умовах зелених трансформацій. Такий методологічний підхід дає змогу перейти від формального порівняння конкурентних позицій до оцінки реального потенціалу сталого розвитку підприємств. У сукупність принципово нових критеріїв вибору методів оцінки конкурентоспроможності господарюючих суб'єктів вважаємо доцільним включити такі критерії: економіко-екологічної ефективності, замкненості виробничих ланцюгів, довгострокової стійкості, соціально-екологічної легітимності та управлінсько-інституційної спроможності (табл. 1).

Таблиця 1

Рекомендовані критерії до вибору методів оцінки конкурентоспроможності суб'єктів господарювання

Критерії	Економічна логіка	Відмінності від традиційних методів
Економіко-екологічна ефективність	Дозволяє провести оцінку здатності підприємства створювати додану вартість одночасно зі зменшенням екологічного навантаження	Поєднання оцінки економічних і екологічних результатів
Ресурсна циркулярність (замкненість)	Дозволяє провести оцінку рівня замкненості матеріальних і енергетичних потоків, повторного використання ресурсів, мінімізації втрат у ланцюгу створення вартості	Відсутній у класичних (традиційних) моделях оцінки конкурентоспроможності
Довгострокова стійкість	Дає можливість врахувати та оцінити ступінь адаптивності підприємства до регуляторних змін, чутливості до ресурсних і цінових, зовнішніх шоків, здатність функціонувати в умовах невизначеності (війна, клімат, ринки)	Відображає методичний перехід від статичної до динамічної моделі конкурентоспроможності
Соціально-екологічна легітимність	Дає змогу оцінити відповідність бізнесу очікуванням суспільства, дотримання стандартів добробуту тварин, соціальну відповідальність бізнесу тощо	Врахування критерію легітимності як економічного фактору, а не як загальної етики бізнесу
Управлінсько-інституційна спроможність	Надає можливість відобразити якість управління, рівень екологічної інтеграції в бізнес-модель, готовність до кооперації, партнерства та створення циркулярних ланцюгів	Практичне поєднання людського капіталу і філософії управління бізнесом із довгостроковою конкурентоспроможністю

Джерело: авторська розробка

Розширення та уточнення критеріїв оцінювання конкурентоспроможності суб'єктів господарювання за умов зеленої трансформації економіки закономірно зумовлює також доцільність формування нових вимог до методик оцінювання, здатних адекватно відображати зміну змісту конкурентних переваг у довгостроковій перспективі. За сучасних та найближчих реалій методика оцінки має виходити за межі фіксації поточних економічних результатів і забезпечувати комплексне відображення взаємозв'язку економічних, екологічних та соціальних складових конкурентоспроможності. Вимоги до сучасних методик оцінювання є інструментом узгодження критеріїв оцінювання з цілями сталого розвитку та слугують основою формуван-

ня аналітичних результатів, орієнтованих не лише на порівняльну (статичну) діагностику, а й на виявлення потенціалу зеленої конкурентоспроможності, адаптивності суб'єктів господарювання до зелених трансформацій і їх здатності до формування стійких конкурентних переваг у майбутньому.

Серед ключових вимог, на які слід звертати увагу під час вибору відповідного методу (групи методів) оцінювання конкурентоспроможності бізнес-суб'єктів, вважаємо доцільним зазначити такі (рис. 2).

Вимога системності – передбачає, що методи дослідження і оцінки конкурентоспроможності мають охоплювати весь ланцюг створення вартості, враховувати взаємо-

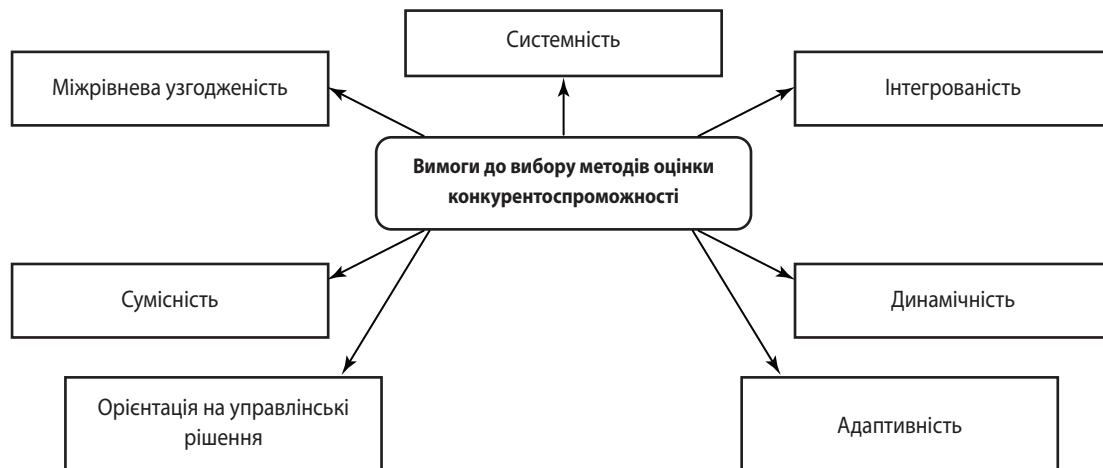

Рис. 2. Вимоги до вибору методів оцінювання конкурентоспроможності суб'єктів господарювання

Джерело: авторська розробка

дію всіх факторів її забезпечення, а не ізольовані індикатори оцінювання.

Вимога інтегрованості передбачає поєднання економічних, екологічних і соціальних показників та уникнення їх механічного агрегування без чіткого економічного змісту.

Вимога динамічності передбачає, що застосування методу (методів) оцінки забезпечуватиме фіксування не лише поточного стану, а й траєкторії розвитку об'єкта дослідження.

Вимога адаптивності до умов невизначеності враховує необхідність відображення ступеня адаптивності об'єкта дослідження до зелених трансформацій. Обрані методи оцінки мають бути придатними до використання в умовах нестабільності та стійкими до дефіциту або фрагментарності даних.

Орієнтація методу на управлінські рішення передбачає високий рівень інтерпретованості результатів, що є релевантними для формування стратегій розвитку господарюючого суб'єкта.

Сумісність із принципами сталого розвитку – методи дослідження мають цілком відповідати логіці ESG-практик діяльності та бути узгодженими з цілями сталого розвитку та зеленої політики підприємства.

Міжрівнева узгодженість – методи оцінювання конкурентоспроможності мають забезпечувати узгодженість результатів на мікро-, мезо- та макrorівнях управління економічними процесами. Таке узгодження формує передумови для подальшої інтеграції результатів оцінки діяльності окремих суб'єктів господарювання з галузевими, регіональними та національними цілями зеленої трансформації і сталого розвитку країни.

Таким чином, розвиток методичного інструментарію дослідження й оцінювання конкурентоспроможності суб'єктів господарювання в умовах зеленої трансформації економіки має ґрунтуватися на комплексному поєднанні оновлених методологічних принципів, адаптованих критеріїв вибору методів, сучасних вимог до процедур оцінювання та інтегрованої системи економічних, екологічних, соціальних і управлінських індикаторів.

Запропонований в цьому дослідженні підхід забезпечить перехід від традиційної економцентричної моделі оцінювання до багатовимірної концепції дослідження конкурентоспроможності, орієнтованої на виявлення не лише поточного рівня конкурентних переваг, а й потенціалу їх довгострокового відтворення в умовах структурних, технологічних та інституційних трансформацій. На відміну від наявних методичних підходів, запропонована система дозволяє інтегрувати принципи сталого розвитку, вимоги ESG-орієнтованого управління, засади циркулярної економіки та сучасні цифрові інструменти аналітики в єдиний методологічний простір оцінювання конкурентоспроможності.

Сформовані теоретико-методологічні положення відкривають перспективи подальших наукових досліджень, пов'язаних із розробленням інтегральних моделей оцінювання «зеленої» конкурентоспроможності, удосконаленням системи показників її вимірювання та адаптацією сучасних економіко-математичних, багатокритеріальних і цифрових методів аналізу до нових умов функціонування суб'єктів господарювання.

Висновки. Методичний інструментарій оцінювання конкурентоспроможності суб'єктів господарювання наразі перебуває на етапі змістової трансформації, зумовлений зміною характеру сучасних конкурентних переваг. Якщо традиційні методи оцінювання забезпечують достатньо об'єктивний аналіз економічних результатів діяльності підприємств, то вони лише частково відображають вплив екологічних, соціальних, інноваційних та інституційних чинників, які дедалі більше визначають довгострокову конкурентоспроможність бізнесу. Це обмежує можливості їх використання для формування стратегічних управлінських рішень в умовах структурної перебудови економіки та переходу до моделей сталого розвитку.

У результаті проведеного дослідження нами сформовано концептуальні засади розвитку методичного інструментарію оцінювання конкурентоспроможності, які ґрунтуються на інтеграції методологічних принципів, сучасних критеріїв вибору методів, оновлених вимог до процедур оцінювання та комплексної системи економічних,

екологічних, соціальних і управлінських показників. Ми пропонуємо розширити систему критеріїв вибору методів оцінювання шляхом включення критеріїв економіко-екологічної ефективності, ресурсної циркулярності, довгострокової стійкості, соціально-екологічної легітимності та управлінсько-інституційної спроможності, що дозволить адаптувати методичний апарат до сучасних умов функціонування суб'єктів господарювання.

Практична цінність запропонованих положень полягає у можливості їх використання як методологічної основи для розроблення сучасних методик комплексного оцінювання конкурентоспроможності підприємств, які поєднуюватимуть економічні результати діяльності з показниками екологічної ефективності, соціальної відповідальності та якості управління. Перспективи подальших досліджень доцільно пов'язати з розробленням інтегральної методики оцінювання «зеленої» конкурентоспроможності суб'єктів господарювання, формуванням системи відповідних індикаторів та адаптацією сучасних економіко-математичних, багатокритеріальних і цифрових методів аналізу для оцінювання конкурентних переваг у умовах цифрової та зеленої трансформації економіки.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Суханова А. В. Методичні підходи до оцінювання конкурентоспроможності підприємства. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 26. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-62>
2. Жалдак Г. П., Мамаджанов А. Р. Напрями та методи оцінки рівня конкурентоспроможності підприємств. *Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»*. 2022. № 2. С. 52–59. DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5651.22.2022.259813>
3. Шарко В. В. Конкурентоспроможність підприємства: методи оцінки, стратегії підвищення. *Бізнес Інформ*. 2015. № 10. С. 237–243. URL: https://www.business-inform.net/annotated-catalogue/?year=2015&abstract=2015_10_0&lang=ua&stqa=39
4. Ткаченко А. М. Методи оцінки конкурентоспроможності підприємства. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2019. № 4 (95). С. 14–21. DOI: <https://doi.org/10.37734/2409-6873-2019-4-2>
5. Лупак Р. Л. Конкурентоспроможність підприємства. Львів : Вид-во ЛКА, 2016. 484 с.
6. Левицька О. А. Методи оцінки конкурентоспроможності підприємства: вітчизняні та закордонні підходи до класифікації. *Механізм регулювання економіки*. 2013. № 4. С. 155–163. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/items/7b412314-fb78-47b7-86f1-c7ebef2bfbfb>
7. Кузьмін О. Є., Мельник О. П. Конкурентоспроможність підприємства: планування та діагностика : монографія. Івано-Франківськ, 2011. 180 с.
8. Кузьмін О. Є., Чернобай Л. І., Романко О. П. Методи аналізування конкурентоспроможності підприємств. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. Вип. 21.10. С. 159–166.
9. Салига К. С. Методи конкурентоспроможності підприємств: формування та оцінювання. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 58. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-102>
10. Дмитрієв І. А., Кирчата І. М., Шершенюк О. М. Конкурентоспроможність підприємства : навч. посіб. Харків : ФОП Бровін О. В., 2020. 340 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/lnshi73/0053848.pdf>
11. Пожуєв О. В. Оцінка конкурентоспроможності потенціалу суб'єктів господарювання та методи його оцінювання. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. № 5. Т. 2. С. 198–202.
12. Чернишова О. Б. Оцінка конкурентоспроможності промислових підприємств (на прикладі підприємств кондитерської галузі харчової промисловості України) : автореф. дис. ... канд. екон. наук. Одеса : Одеський державний економічний університет, 2009. 21 с.
13. Андрусак Н. О. Методологічні підходи до оцінки еколого-економічної конкурентоспроможності регіонів. *Збірник наукових праць ЧДТУ*. Вип. 51. С. 32–37. URL: <https://eprints.cdu.edu.ua/2983/>
14. Харічков С. К., Аверіхіна Т. В. Сучасні методичні підходи до визначення екологічної конкурентоспроможності товарів та товаровиробників. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2013. № 3. С. 272–278. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/items/cac57b2d-c851-4fe6-a249-4915eadb2a25>
15. Загорянська Л. О. Оцінка конкурентоспроможності екологічних готелів у сучасних умовах господарювання. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 22. С. 662–668. URL: <http://global-national.in.ua/archive/22-2018/125.pdf>
16. Komasi H., Nemati A., Hashemkhani S. Z., Kahvand M. et al. Assessing the environmental competitiveness of cities based on a novel MCDM approach. *Journal of Competitiveness*. URL: <https://www.cjournal.cz/files/488.pdf>
17. Wang C., Qiu X., Shen H., Rao C. Evaluation mechanism of urban green competitiveness via a gray fuzzy comprehensive evaluation model. *Ecological Indicators*. 2025. Vol. 175. Article 113510. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1470160X25004406>
18. Cinčikaitė R., Meidute-Kavaliauskiene I. Assessment of Social Environment Competitiveness in Terms of Security in the Baltic Capitals. *Sustainability*. 2021. Vol. 13. Article 6932. DOI: <https://doi.org/10.3390/su13126932>
19. Леськів Г. З., Франчук В. І., Левків Г. Я., Гобела В. В. Управління конкурентоспроможністю підприємства. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 220 с.
20. Zeyu W. Business Analysis on Sustainable Competitive Advantages. *E3S Web of Conferences*. 2021. Vol. 235. Article 03009. DOI: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202123503009>

Додаткові матеріали: Не передбачені.

Джерела фінансування: Дослідження не отримувало зовнішнього фінансування.

Вдячності: Не передбачені.

Конфлікт інтересів: Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів.

Використання ШІ: Інструменти ШІ у підготовці цієї роботи не використовувались.

Заява про оригінальність: Наданий матеріал раніше не публікувався та в інші видання не надсилався.

Supplementary Materials: Not applicable.

Funding: This research received no external funding.

Acknowledgments: Not applicable.

Conflict of interest: The author declares no conflict of interest.

AI use statement: No AI tools were used in the preparation of this work.

Originality statement: The submitted material has not been previously published and has not been submitted to any other journal.

REFERENCES

- Andrusiak N. O. Metodolohichni pidkhody do otsinky ekoloho ekonomichnoi konkurentospromozhnosti rehioniv [Methodological approaches to assessing the ecological and economic competitiveness of regions]. *Zbirnyk naukovykh prats ChDTU* [Collection of scientific papers of ChDTU] (pp. 32–37). <https://eprints.cdu.edu.ua/2983/>
- Chernyshova O. B. (2009). *Otsinka konkurentospromozhnosti promyslovykh pidpriemstv (na prykladi pidpriemstv kondyterskoi haluzi kharchovoi promyslovosti Ukrainy): avtoref. dys.... kand. ekon. nauk* [Assessment of competitiveness of industrial enterprises (on the example of confectionery enterprises of the food industry of Ukraine): abstract of dissertation... PhD in Economics]. Odesa: Odeskyi derzhavnyi ekonomichnyi universytet.
- Cinčikaitė R. & Meidute Kavaliauskiene I. (2021). Assessment of Social Environment Competitiveness in Terms of Security in the Baltic Capitals. *Sustainability*, 13, Article 6932. <https://doi.org/10.3390/su13126932>
- Dmytriiev I. A., Kyrchata I. M. & Shersheniuk O. M. (2020). *Konkurentospromozhnist pidpriemstva: navch. posib.* [Enterprise competitiveness: study guide]. Kharkiv: FOP Brovin O. V. <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi73/0053848.pdf>
- Kharichkov S. K. & Averikhina T. V. (2013). Suchasni metodychni pidkhody do vyznachennia ekolohichnoi konkurentospromozhnosti tovariv ta tovarovyrobnykiv [Modern methodological approaches to determining the environmental competitiveness of goods and producers]. *Marketynh i menedzhment innovatsii*, 3, 272–278. <https://essuir.sumdu.edu.ua/items/cac57b2d-c851-4fe6-a249-4915eadb2a25>
- Komasi H., Nemati A., Hashemkhani S. Z. & Kahvand M. Assessing the environmental competitiveness of cities based on a novel MCDM approach. *Journal of Competitiveness*. <https://www.cjournal.cz/files/488.pdf>
- Kuzmin O. Ye., Chernobai L. I. & Romanko O. P. (2011). Metody analizuvannia konkurentospromozhnosti pidpriemstv [Methods for analyzing the competitiveness of enterprises]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, 21.10, 159–166.
- Kuzmin O. Ye. & Melnyk O. P. (2011). *Konkurentospromozhnist pidpriemstva: planuvannia ta diahnozyka: monohrafiia* [Enterprise competitiveness: planning and diagnostics: monograph]. Ivano Frankivsk.
- Leskiv H. Z., Franchuk V. I., Levkiv H. Ya. & Hobela V. V. (2022). *Upravlinnia konkurentospromozhnistiu pidpriemstva* [Enterprise competitiveness management]. Lviv: Lvivskyi derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav.
- Levytska O. A. (2013). Metody otsinky konkurentospromozhnosti pidpriemstva: vitchyzniani ta zakordonni pidkhody do klasyfikatsii [Methods for assessing enterprise competitiveness: domestic and foreign approaches to classification]. *Mekhanizm rehuliuвання ekonomiky*, 4, 155–163. <https://essuir.sumdu.edu.ua/items/7b412314-fb78-47b7-86f1-c7ebef2bfbfb>
- Lupak R. L. (2016). *Konkurentospromozhnist pidpriemstva* [Enterprise competitiveness]. Lviv: Vyd-vo LKA.
- Pozhuiev O. V. (2010). Otsinka konkurentospromozhnosti potentsialu subiektiv hospodariuvannia ta metody yoho otsiniuvannia [Assessment of the competitiveness of business entities' potential and methods for its evaluation]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*, 5(2), 198–202.
- Salyha K. S. (2023). Metody konkurentospromozhnosti pidpriemstv: formuvannia ta otsiniuvannia [Methods of enterprise competitiveness: formation and evaluation]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 58. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-102>
- Sharko V. V. (2015). Konkurentospromozhnist pidpriemstva: metody otsinky, stratehii pidvyshchennia [Enterprise competitiveness: assessment methods, enhancement strategies]. *Biznes Inform*, 10, 237–243. https://www.business-inform.net/annotated-catalogue/?year=2015&abstract=2015_10_0&lang=ua&stqa=39
- Sukhanova A. V. (2021). Metodychni pidkhody do otsiniuvannia konkurentospromozhnosti pidpriemstva [Methodological approaches to assessing the competitiveness of an enterprise]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 26. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-62>
- Tkachenko A. M. (2019). Metody otsinky konkurentospromozhnosti pidpriemstva [Methods for assessing the competitiveness of an enterprise]. *Naukovyi visnyk Poltavskoho universytetu ekonomiky i torhivli*, 4 (95), 14–21. <https://doi.org/10.37734/2409-6873-2019-4-2>
- Wang C., Qiu X., Shen H. & Rao C. (2025). Evaluation mechanism of urban green competitiveness via a gray fuzzy comprehensive evaluation model. *Ecological Indicators*, 175, Article 113510. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1470160X25004406>
- Zahorianska L. O. (2018). Otsinka konkurentospromozhnosti ekolohichnykh hoteliv u suchasnykh umovakh hospodariuvannia [Assessment of competitiveness of eco-hotels in modern business conditions]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, 22, 662–668. <http://global-national.in.ua/archive/22-2018/125.pdf>
- Zeyu W. (2021). Business Analysis on Sustainable Competitive Advantages. *E3S Web of Conferences* (pp. 03009). <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202123503009>
- Zhaldak H. P. & Mamadzhанov A. R. (2022). Napriamy ta metody otsinky rivnia konkurentospromozhnosti pidpriemstv [Directions and methods for assessing the level of enterprise competitiveness]. *Ekonomichnyi visnyk NTUU «Kyivskyi politekhnichnyi instytut»*, 2, 52–59. <https://doi.org/10.20535/2307-5651.22.2022.259813>

Стаття надійшла до редакції 22.05.2026 р.

Статтю прийнято до публікації 12.06.2026 р.

Оприлюднено 11.08.2026 р.